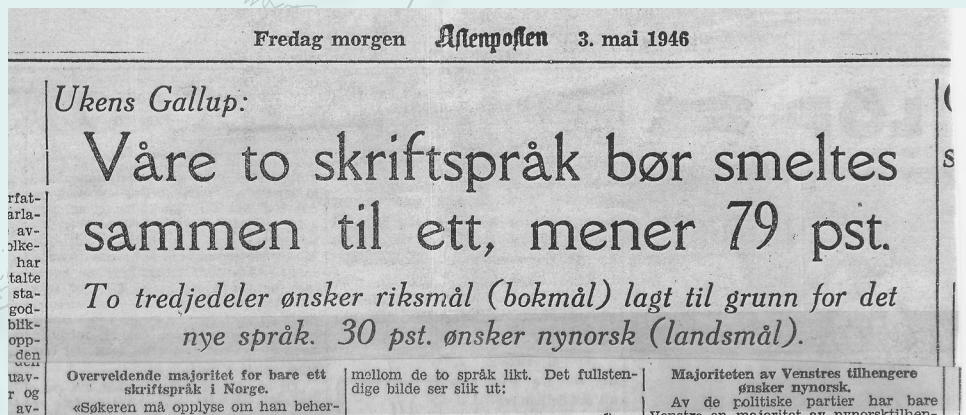

SPRÅKLIG SAMLING

1946:

- Kan skolen gjøre noe for den skandinaviske nabospråksforståelsen?
- Bok om personnavn
- Queen's Samnorsk
- Nettportal for språk i Norden

Arbeidet framover

Så er det tid for landsmøte igjen. Det har skjedd en god del sia sist, i alle fall føler redaktøren at det har det, og at det går rett vei for laget. Vi har fått bedre økonomi, det er helt nye rutiner i bladproduksjonen, og ikke minst har vi nye nettsider som etter hvert har fått en god del interessant innhold. Besøkstalla på sidene er moderate, men jamt økende. Vi har en god del variert stoff liggende ute nå. Blant mye annet har vi publisert samlenormalen og «Å skrive radikalt bokmål»-heftet på nettsidene. Vi presenterer mer nettsidenytt i dette nummeret av bladet, og det er enda mer på gang. Arbeidsoppgavene står i kø, men det er fortsatt et problem at det er for få som er involvert i arbeidet.

Hva bør gjøres?

Styret har diskutert arbeidet videre i styremøter, men det kan ikke være opp til styret aleine å bestemme kursen videre. Utenom bladet har vi dessverre ikke noen spesielt gode fora der vanlige LSS-medlemmer kan være med og diskutere det praktiske arbeidet. Derfor er det viktig at flest mulig kommer på landsmøtet. Spørsmåla om hva vi bør gjøre framover er mange:

Hva bør vi gjøre for å få flere medlemmer? Bør vi ha vervekampanjer? Bør eventuelle vervekampanjer være retta mot spesielle grupper?

Hva kan vi gjøre for å bli mer synlige? Bør vi ha konkurranser og språkpolitiske kampanjer? Bør vi bli mer markante og offensive i språkdebatten? Bør vi gjøre regelrett reklame for oss sjøl?

Hva kan vi gjøre for å skaffe mer stoff til bladet og nettstedet? Hva kan vi gjøre for å få mer trafikk på nettstedet?

Hva bør vi gjøre med utseendet på sidene?

Åssen kan vi få flere vanlige medlemmer med på det praktiske arbeidet? Bør vi ha åpne medlemsmøter, og ikke bare styremøter som nå? Bør vi ha ei egen intern e-postliste eller et annet nettbasert, internt diskusjonsforum for medlemmer?

Hva bør vi gjøre med heftet «Å skrive radikalt bokmål», som trenger en revisjon? Hvem kan bidra der?

Dette er flere spørsmål enn det går å ta opp på landsmøtet, men det er jo ikke noen hinder for å svare på andre måter. Ikke nøl med å ta kontakt dersom du har idéer eller innspill. Vi har et nytt, åpent diskusjonsforum på nettet der det går an å luften idéer, eller en kan ta kontakt med LSS på e-post for ting som bør holdes internt.

Styret i LSS 2004-2005

Vanja Røkkum Jahnsen, leder
 Arne Torp, nestleder
 Ellen Skolseg, sekretær
 André Stryger, kasserer
 Thomas Hoel, styremedlem
 Elsa Kristiansen, styremedlem
 Hans-Christian Holm, styremedlem
 Ivar Hundvin, varamedlem
 Pål Styrk Hansen, varamedlem
 Eric Papazian, varamedlem

SPRÅKLIG SAMLING

ISSN 0333-0362

Utgitt av Landslaget for språklig samling
 Organisasjonsnummer 886 343 922

Ansvarlig redaktør: Hans-Christian Holm
 E-post: redaksjon@sprakligsamling.no
 (redaksjon@sprakligsamling.no)
 Leiar: Vanja Røkkum Jahnsen
 E-post: vanja.r.jahnsen@optonet.no

Nettsted: www.sprakligsamling.no

Adressa til laget og bladet:
 Postboks 636 Sentrum, 0106 Oslo
 Kontonummer 0532 1078666

Bladpengar: kr 150,-
 Medlemspengar (inkluderer bladpengar): kr 250,-
 per år
 for skoleelevar og studentar
 kr 125,- per år

E-post-adresse for spørsmål om abonnement og medlemskap: kasserer@sprakligsamling.no

Landsmøte i Landslaget for språklig samling

Styret inviterer alle medlemmer av LSS til landsmøte lørdag 3. desember 2005 kl. 11.00 i Henrik Wergelands hus, Universitetet i Oslo, Blindern. (Henrik Wergelands hus ligger i Problemveien rett overfor Meteorologisk institutt.) Opplysning om hvilket rom vi skal være i, vil være slått opp på døra inn til bygningen.

NB! Bygningene er stengt på lørdag, slik at folk som kommer etter kl. 11.00, må ringe 93213865, så vil det bli åpna.

Det blir lett servering, men ta gjerne med matpakke.

Velkommen!

Saksliste:

1. Konstituering, valg av ordstyrer og referent
2. Toårsmelding
3. Regnskap og budsjett
4. Medlemskontingent og bladpenger
5. Valg
6. Endring av vedtektene omkring valg av representanter til Språkrådet
7. 50-årsjubileet i 2009 - idédugnad
8. Arbeidet framover

Forelska i samnorsk

Fra en ivrig leser har redaksjonen fått tilsendt denne artige nettreklamen, som viser at a-ender i adjektiviske verbpartisipper lever i beste velgående i bokmål, langt inn i reklamekretser. Som den ivrige leseren spør: «Er det jeg som fantaserer, eller er det virkelig sånn at a-formene nå begynner å ta skikkelig av? Hvem var det som sa at samnorsken var død?» Redaksjonen svarer optimistisk «nei», «ja, også i adjektiviske partisipper», og «nei, si det, du!» på disse spørsmåla, og lover å holde øye med utviklinga!

*Hvem var det du var så forelska
i på ungdomskolen, men aldri
torde ringe?*

Navn:

Sted:

**GULE
SIDER**

TELEFON
KATALOGEN

Arne Torp:

Kan skolen gjøre noe for den skandinaviske nabospråksforståelsen?

Nordisk språkforståelse: Nordmennene er gode, men færøyingene er best!

I 2001 tok Nordisk kulturfond initiativet til en stor språkundersøkelse blant nærmere 1500 elever i videregående skole i alle nordiske land. Det som ble testa, var forståelsen av de andre skandinaviske språka, både i de landa der morsmålet er skandinavisk – altså Danmark, Norge og Sverige – og i de landa og områdene der et skandinavisk språk læres som fremmedspråk, dvs. Finland, Island, Færøyene og Grønland. Man testa dessuten forståelsen av engelsk hos de samme informantene.

Sjølve undersøkelsen ble for størstedelen gjennomført i 2003, og mange av resultatene er nå klare. For oss nordmenn er det nok en gang hyggelig å konstatere at når det gjelder skandinavisk *nabospråksforståelse*, så er det typisk norsk å være god, som statsminister og landsmoder Gro så treffende sa det i 1994. Derimot viser undersøkelsen også det noen av oss nok har ant lenge, nemlig det at færøyingene slår alle andre ned i støvlene når det gjelder *nordisk* språkforståelse. Grunnen er ganske enkelt den at færøyingene i kraft av sine solide innlærte danskunnskaper totalt sett er overlegne vinnere – de kan nemlig både snakke «riktig dansk» når de vil, og dessuten kan de snakke dansk med færøysk uttale – populært kalt *gøtudanskt* – og det låter omtrent som norsk bokmål! Dermed kan de bevege seg fritt over det meste av Norden uten å støte på de helt store språkproblemene, i motsetning til både finner og islendinger, som helt klart foretrekker engelsk framfor svensk og dansk.

At de færøyske ungdommene

gjør det best, skyldes altså grundig og systematisk innlæring gjennom skolesystemet av et annet nordisk språk som helt klart er et fremmedspråk i forhold til færøysk. Å drive med en slik språkdrill i et annet nordisk språk er sjølsagt utopisk å tenke på i de skandinaviske landa, der poenget med nabospråksforståelsen jo er nettopp at man ikke skal lære å beherske nabospråket aktivt, men bare passivt: Man skal lære å *forstå* det andre skandinaviske språket på samme måte som når man møter en annen dialekt av morsmålet. Dermed kan man si at prinsippet for nabospråksforståelsen er å behandle de skandinaviske språka som om de var dialekter av ett felles språk: *skandinavisk*.

Undersøkelsen viser som venta at det er dansker og svensker som har størst problemer med å forstå hverandre, noe som først og fremst skyldes reint språklige forhold: Dansk og svensk er temmelig forskjellige både i ordforråd og uttale, mens norsk havner midt imellom: Uttalen ligger nærmest svensk og ordforrådet nærmest dansk. På grunn av den store likheten i uttale forstår vi svensk veldig bra, faktisk så bra at det er liten grunn til å bekymre seg for den norsk-svenske nabospråksforståelsen, i alle fall fra norsk side. På grunn av den store likheten i ordforrådet forstår vi også mer dansk enn svenskene gjør, men her er likevel problemene langt større, og mange unge nordmenn synes i dag det er vanskelig å forstå talt dansk. Skal man gjøre noe aktivt i skolen for å bedre den skandinaviske nabospråksforståelsen her i landet, mener jeg derfor innsatsen bør rettes mot *dansk*; svensk forstår vi bra nok som det er (at svenskene

godt kunne trenge å skjerpe seg litt mer i norsk, er en annen sak, men det raker ikke oss her). I det følgende skal jeg legge fram noen tanker om hvordan jeg tror nabospråksundervisninga i dansk foregår i dag (i den grad den overhodet drives) og i hvilken retning jeg mener den burde endres for å bedre forståelsen av dansk som nabospråk.

Vårt problematiske forhold til dansk og noen uheldige konsekvenser av dette

Som kjent har vi her i landet hatt to store nasjonale språkprosjekter i over hundre år, og resultatet kjenner vi – to skriftnormaler der den ene fremdeles *kan* ligne dansk skrift nesten til forveksling, og ofte også *gjør* det. Å fokusere på dansk skrift gir altså praktisk talt null læringseffekt i forhold til dansk språk – norsk bokmål og dansk er – fremdeles! – nesten identiske i skrift. I *tale* er det derimot som kjent ikke mulig å ta feil – da er det norsk og svensk som blir like som to dråper vann, i alle fall i danske ører (nordmenn snakker bare litt begripeligere enn «andre» svensker).

Det eneste riktige dersom en vil lære nordmenn (og svensker også for den del) å forstå dansk, må altså være å fokusere på uttaleforskjellene – forskjellene i skrift er jo helt kosmetiske mellom norsk (bokmål) og dansk.

Jeg innbiller meg at «dansktimer» i skolen hittil stort sett har fokusert på visse trekk ved skriftbildet og på noen av de (minimale) syntaktiske forskjellene – f.eks. de «bløde» konsonantene og enkel bestemmelse ved substantiv: «den bløde kage» mot «den bløte kaken» (neppe «den blaute kaka»). Og dermed må altså

elevene få inntrykk av at danskene faktisk sier «den bløde kage» slik det er naturlig for norske å uttale dette skriftbildet. Dessverre stemmer det dårlig, for ikke å snakke om vi tar ord som «steg» og «leg» – her er det jo faktisk slik at vi som sier *steik* og *leik* (for ikke å snakke om setesdøler og sogninger med *staik* og *laik*) ligger nærmere dansk uttale enn de som sier *stek* og *lek*!

Grunnen til at den norske skolen har vært så skriftfokusert når det gjelder dansk, er selvfølgelig nasjonsbyggingsprosjektet – målet var jo å få bort det danske *skriftspråket* og sette ett i stedet som kunne fortjene betegnelsen norsk, og det syntes mange var oppnådd i og med reformen av 1907 og de obligatoriske forandringene i 1917 – resten av reformene på 1900-tallet kan vi la ligge her. Kamp mot dansk *uttale* har derimot ikke vært noe tema her i landet etter at vi fikk kasta ut de danske skuespillerne på 1850-tallet.

Nå som det språklige nasjonsbyggingsprosjektet vel må kunne betraktes som avslutta, bør vi kunne se mer fordomsfritt på dansken og rette interessen mot det virkelig eksotiske aspektet ved dansken, nemlig *uttalen*. Det er jo nemlig et faktum at dansk skriftbilde svarer langt bedre til moderne norsk bokmålsuttale enn til moderne *dansk* riksmålsuttale. Om man ville minske avstanden mellom skrift og uttale og tenker bare på de som snakker bokmål i Norge og riksdansk i Danmark, så er det utvilsomt langt større behov for «fordansking» av det danske skriftmålet i Danmark enn det var for fornorsking av dansken i Norge på 1800-tallet. Og situasjonen blir stadig verre i Danmark – avstanden mellom skrift og tale bare øker og øker – den som tviler på denne påstanden, kan jeg anbefale Lars Brink og Jørn Lunds monumentale verk fra 1975, *Dansk riksmål* I-II, der dansk uttale fra 1840 til 1970 er beskrevet på grunnlag av lydopptak.

Hva bør gjøres i skolen?

For det første mener jeg lærebøkene – i den grad de behandler skandinaviske språkforskjeller – bør vende oppmerksomheten bort fra de bagatellmessige og trivielle forskjellene som kommer fram i skrift – dem kan jo enhver se, og de blir som nevnt allikevel terpa nok på i norsktimene. Da er det langt mer interessant at danskene altså slett ikke sier f.eks. *steg* og *leg* og *løg* og *nøgen* og *meget*, men faktisk noe som lyder helt annerledes i norske ører. Men når en oppdager at *steg* lyder som *stai* og *løg* som *lâi*, så vil en antagelig seinere ha en viss sjanse for å kunne oppfatte *lai* og *nâien* og *maeð* som noe litt mindre eksotisk enn det virker sånn i første omgang.

Elevene må altså få sjanse til å høre dansk – ikke bare se dansk tekst. Men de bør for all del gjerne også se den samtidig, for dermed kan en nettopp få oppretta korrespondanser mellom det lite fremmede danske skriftbildet og den eksotiske uttalen.

Men det er også tenkelig å gå et skritt videre. Faktisk var den kjente danske språkmannen professor Jørn Lund i et innlegg på en konferanse om internordisk språkforståelse nylig inne på tanken om å la *danske* skoleelever få lese norsk med *norsk* uttale – ikke for å lære seg å *snakke* norsk, men for å bli mer fortrolige med lydbildet, eller hvordan det nå var han uttrykte seg – dette er fritt sitert etter minnet. Her i Norge måtte vi da kunne tenke oss å gå den motsatte veien – å la elevene prøve å lese dansk tekst med *dansk* uttale. Dette er riktignok antagelig en enda vanskeligere øvelse for oss enn for dansker å lese norsk på norsk maner, for her i landet har vi en lang tradisjon for nettopp *ikke* å lese dansk på dansk! Her har altså nordmennene en mental barriere å overvinne.

Målet skulle selvfølgelig ikke være å lære å bli perfekte i dansk – hele ideen med nabo­språksforståelse er jo at en skal kunne forstå og bli forstått ved hjelp av ressursene i morsmålet. Men når den lydlige avstanden blir så stor som den er mellom nord- og

sørskandinavisk (altså svensk/norsk og dansk), må en være villig til å ta i bruk nye virkemidler, dersom en ønsker at den skandinaviske nabo­språksforståelsen skal kunne fungere tvers over denne avgrunnen. Og brua over svelget må være etablering av lydlige korrespondanser – for de danske orda kjenner vi jo nesten alle sammen! Når en altså får grepet om de viktigste eiendommelighetene i den danske uttalen, vil læringskurva kunne gå rett til vær! Det er faktisk nesten omvendt med svensk, for her er det jo glosene som er problemet, og da er jo hvert eneste nytt ord et flunkende nytt problem: Om en har lært at *spørre* heter *fråga*, går det ikke derfra an å slutte seg til at *vindu* heter *fönster*.

For oss nordmenn som er så gode i svensk, tror jeg derfor det er forholdsvis liten vits i å bruke mye tid i skolen på svensk – det forstår vi rimelig greit i alle fall. Det er dansken som er problemet. Og da bør vi begynne litt som færøyingene gjør med så stor suksess – vi bør prøve litt på å «snakke riktig dansk». Og så må vi lytte på dansk, og lære oss å oppfatte at disse merkelige lydene tross alt er et skandinavisk språk – med fonetisk transformering faktisk veldig likt det de fleste her i landet gjerne kaller *norsk* (uten nærmere spesifisering!).

Nytt på nett: Portalen «Språk i Norden»

Språklig Samling-redaksjonen er stolt av å kunne presentere en ny tjeneste på nettsidene våre, portalen «Språk i Norden». På http://www.sprakligsamling.no/spraak_i_norden/ har vi samla lenker til ei rekke nettstedet om språk og dialekter i de nordiske landa. Lenkesamlinga er strukturert etter tema, og det er en kort kommentar til hver lenke. Vi har ikke begrensa portalen til sider om nordgermanske språk og dialekter, men har også tatt med stoff om finsk, samisk og forskjellige minoritetsspråk som blir snakka i de fem nordiske landa. I tråd med de beste LSS-tradisjonene ønsker vi å løfte fram det rike språkmangfoldet vi har i Norden, og ønsker ikke å utelukke noen språk.

Denne første versjonen av portalen, som er ganske fersk og temmelig nøktern i stilen, inneholder for øyeblikket bare lenker til eksterne sider. Framover vil vi også publisere relevant stoff fra artikkelarkivet vårt som en del av portalen. Det vil spesielt være artikler om spesifikke talemål som er aktuelle å plassere der, men også annet reint faglig stoff kan passe inn. Vi ønsker å bygge opp disse sidene til å bli et naturlig startsted for den som vil utforske den nordiske språkfloraen ved hjelp av nettet, og håper at så mange som mulig vil være med og hjelpe til med innholdet!

Nytt på nett: Eldre utgaver av bladet i PDF-format

Som ei prøveordning har vi lagt ut en del blader på nettet i PDF-format. På <http://www.sprakligsamling.no/bladet/> kan en nå laste ned og lese utgavene fra nummer 3/2003 til 2/2005.

Nytt på nett: Diskusjonsforum

Vi har lagt ned det forumet vi hadde og gått over til et nytt som bruker «Google Groups». På <http://groups.google.com/group/sprakligsamling/> kan du registrere deg og diskutere LSS-saker. Det går å bruke forumet både med vanlig nettleser og som en e-posttjeneste. Forumet vil også bli brukt til å annonsere nytt stoff på sidene og lignende, så det kan være verdt å registrere seg bare for å få med annonseringene.

1946: 79 prosent for samnorsk

Redaksjonen har fått tilsendt en kopi av et oppslag i Aftenposten 3. mai 1946, med overskrifta «Våre to skriftspråk bør smeltes sammen til ett, mener 79 pst.» Det gjelder ei spørreundersøking om samnorsk, der en stor majoritet sa at de var positive til å slå sammen bokmål og nynorsk til ett språk. Det er ikke noen hemmelighet hvor Aftenposten står og har stått i språkspørsmål, derfor er det ganske interessant å se litt på kommentarene i artikkelen. Artikkelen inneholder ikke noe som kan tolkes som kritikk av samnorskpolitikken, men konkluderer at politikken er helt i tråd med folkevilja! Noen høydepunkter fra artikkelen:

«Overveldende majoritet for ett skriftspråk i Norge. [...] Har 3 millioner mennesker virkelig behov for to skriftspråk, og ønsker befolkningen å beholder dem begge? [...] 79 % mente våre to skriftspråk burde smeltes sammen til ett, mens 15 % ønsket å beholder dem begge.»

«Kommentarer. 'Man blander sammen. Bare et fåtall skriver nu ortografisk riktig,' argumenterte mange av dem som ønsket bare ett språk. Andre viktige grupper av kommentarer til fordel for sammensmeltning var: 2 språk er tidsspille og betyr større utgifter for Staten ... Ett språk er mer enn nok i et lite land ... mange har vanskeligheter for å forstå hverandre ... Lettere for den oppvoksende slekt og for administrasjonen. De som ønsket å beholde begge språk, kommenterte slik: Enhver må snakke slik det faller naturlig ... Sammensmeltning fører til rot ... Bønder og byfolk kommer aldri til å snakke likt.»

«2 av 3 nordmenn ønsker at bokmål skal danne grunnlaget for et eventuelt nytt språk. Til alle dem som ønsket en sammensmeltning av våre to skriftspråk, stilte Gallupinstituttet følgende tillegsspørsmål: 'Hvilket språk mener De bør danne grunnlag for det nye?' 66 % ønsket absolutt eller hovedsakelig bokmål. 30 % ønsket absolutt eller hovedsakelig nynorsk.»

«Med forholdsvis korte mellomrom har vi Norge hatt temmelig omfattende rettskrivningsendringer. Tendensen har gått i retning av å bringe våre 2 skriftspråk nærmere hverandre. Som ovenstående Gallupsultater viser, er denne tendensen i overensstemmelse med befolkningens ønsker, idet en overveldende majoritet har tilkjennegitt at de bare ønsker ett skriftspråk.» [red. uth.]

Fredag morgen **Aftenposten** 3. mai 1946

Ukens Gallup:

Våre to skriftspråk bør smeltes sammen til ett, mener 79 pst.

To tredjedeler ønsker riksmål (bokmål) lagt til grunn for det nye språk. 30 pst. ønsker nynorsk (landsmål).

Overveldende majoritet for bare ett skriftspråk i Norge.

«Siftelsen må opplyse om han behøver begge måltore». Slik heter det som regel i annonsen når en offentlig innstilling avsettes etter folk. Omrentlige dokumenter, sirkulærer og korrespondansen krever to språk, og bøker må trykkes på bokmål og nynorsk. Enhver erfarer må å vinge skriftlig prøve både i norsk hovedstift og norsk tilleggsstift.

Dette spørsmålet ble behandlet som et stort spørsmål i Stortinget i mai 1946. Har 3 millioner mennesker virkelig behov for to språk, og ønsker befolkningen å beholde dem begge? For å bringe klarhet i dette spørsmålet har Norsk Gallupinstitutt stilt et representativt befolkningsspørsmål følgende spørsmål: «Mener De det bør være to skriftspråk i Norge, bokmål og nynorsk eller bør de smeltes sammen til ett språk?»

79 % mente at våre to skriftspråk burde smeltes sammen til ett, mens 15 % ønsket å beholde dem begge, 6 % hadde ikke gitt seg opp noen mening om saken.

Mennene stekket interessen

I bare ett skriftspråk.

Fleste 88 % av de menn som ble spurt ønsket at våre nuværende to skriftspråk burde smeltes sammen, mens det tilsvarende tall for kvinnenes vedkommende var 79 %. Forældrene mellom 15 og 25 år ønsket å beholde dem begge 46 %, de eldre ikke noe storkere enn for ett språk enn de yngre.

Flere av de høyeste inntektsskiltene ønsket 18 % å beholde både bokmål og nynorsk, mens tilsvarende tall for småinntektsskiltene var 11 % og 12 %. Med sine 82 % for sammensmeltning avværet Oslo, Bergen og Trondheim noe fra landets østlige byer og fra landstodtellingen som begge viste 78 % for sammensmeltning.

Kristelig Folkeparti og Venstre avværet noe fra de andre politiske partiene i språkspørsmålet, idet de som ønsket sammensmeltning av bokmål og nynorsk ble seirende i alle mellom partiene: Det norske arbeiderparti 81, Norske kommunistiske parti 80, Høyrepartiet 80, Høyre 83, Venstre 74 og Kristelig Folkeparti 73.

Innløst de to språk likt. Det fullstendige bildet ser slik ut:

Sted	Bokmål	Nynorsk	Uttale
Ostlandet	75	21	4
Bertrand	81	33	16
Vestlandet	69	48	3
Trøndelag	70	24	6
Nordland og Troms	78	22	8

Oppt mellom by og land er det stor forskjell. I det bokmålstilhengerne mæretter 79 % i Oslo, Bergen og Trondheim; 70 % i andre byer, og 59 % i landdistriktene. De tilsvarende tall for nynorsk er 11, 24 og 37.

Majoriteten av Venstres tilhengere ønsket nynorsk.

Av de politiske partier har bare Venstre en majoritet av nynorsktilhengere, idet 57 % av dem foretrekker dette språk mot 41 % bokmål. Norges tilhengere ønsket 81 % bokmål, Norges kommunistiske parti 70 %, Det norske arbeiderparti 64 %, Bondenpartiet 61 %, og Kristelig Folkeparti 53 %.

Mot forholdsvis korte mellomrom har vi i Norge hatt temmelig omfattende rettskrivningsendringer. Tendensen har gått i retning av å bringe våre 2 skriftspråk nærmere hverandre. Som ovenstående Gallupsultater viser, er denne tendensen i overensstemmelse med befolkningens ønsker, idet en overveldende majoritet har tilkjennegitt at de bare ønsker ett skriftspråk.

World copyright Aftenposten og Norsk Gallup Institutt A/S.

Folkemuseets samlinger åpnes igjen.

Under krigen måtte de evakuere, og tyskerne laget den rene fabrikk i utstillingsbygningen.

«I disse dager er det et stort oppgjør i alle de gamle samlingene i Folkemuseet — han har sett fram og vokse opp under sky fra den gamle samlingen holdt fram til det svære korpset i Kristian IVs gate her over. Bare samlinger og ute dukker et areal i meter, og all i alt anslått 13.500 f.

Denne spørreundersøkinga bør ikke være helt ukjent for dem med litt mer detaljerte kunnskaper i nyere norsk språkhistorie. Einar Haugen omtaler den i boka «Riksspråk og folkemål», men den småkreative historiefortelleren Lars Roar Langslet nevner den ikke i det hele tatt i boka «I kamp for norsk kultur. Riksmålsbevegelsens historie gjennom 100 år». Utfra resultatet av undersøkningen er det vel vanskelig å si at det arbeidet «Foreldrereaksjonen mot samnorsk» begynte i 1951 var i tråd med den språkpolitikken nordmenn ønska seg. Om disse riksmålstilhengerne kjempa for norsk kultur, hva var det da de kjempa mot? Det må vel nødvendigvis være ukultur. Samnorsk ukultur. Samnorsk som en unorsk ukultur som 79 prosent av befolkninga støtta i 1946!

Frode Myrheim:

Bok om personnamn

Birger Sivertsen:

Fornavn. Norsk navneleksikon

Andresen & Butenschøn

Oslo 2003

Boka, som er på 512 sider, er enda eit av mange namneleksikon i dei seinare åra. Etter eit føreord av forfattaren følgjer eit innleiingskapittel av Ronald Grambo av meir allmenn kulturhistorisk art. Etter dette kjem sjølv leksikondelen som er delt i to bolkar, ein med 3154 kvinnenamn og ein med 2308 mannsnamn. Til saman er det altså 5462 namn som har eiga oppslagsform. Opplysningane under dei ulike namna er ordna i stikkord som opphav, tyding, namnedag, tal på namneberarar (i 2002), historisk kjende personar som har hatt det aktuelle namnet. I tillegg blir det opplyst kor lenge namnet har vori brukt her i landet, og om popularitetsbølgjer. Under mange namn er det òg vist til former som har same opphavet. No er det ikkje slik at alle desse stikkorda finst under kvart namn. Jamnast er det berre hovudforma, eller rettare sagt det forfattaren oppfatar som ei meir opphavleg form, som har alle desse ekstra opplysningane. Ved skriftvariantar blir det ofte berre opplyst om talet på namneberarar. Når namnet har færre enn fire namneberarar, blir det ikkje sagt noko om kor mange som ber namnet.

Forfattaren seier i føreordet at boka er for det breie lag av folket, og at han har lagt vekt på å få med alle *tenkjelege* former av eit namn. Og er det noko boka er rik på, er det nett namneformer. Her finst Vidkunn med éin og to n-ar og Kristoffer med og utan *ch* og *ph*. Alle desse formene har vel forfattaren for det meste henta frå Statistisk sentralbyrås database for 2002, som er tilgjengeleg på nettet. Utover dette er det noko uklårt kva for kriterium som er lagde til grunn for namneutvalet.

Det boka vantar, er fleire sjølv-

stendige namn. Til dømes finst det ei mengd namn i Eivind Vågslids *Norderlendske fyrenamn* og i *Norsk personnamnleksikon* som godt kunne ha vori med. Ein liten smakebit på slike namn er t.d.: *Igul, Palme, Palne, Ulvhedin, Verald, Vern, Vesete* og *Vessel*. Etter mi meining hadde det vori meir kulturhistorisk interessant å ha fått med fleire av desse framfor alle skriftvariantar av eitt namn. Problemet med alle desse variantane melder seg òg fort når ein kjem inn på stikkord som opphav, tyding og ikkje minst bruk av di namn i eldre tid, t.d. på 1600- og 1700-talet, ikkje hadde noka fast rettskriving som i dag.

Lat oss ta eit døme. Det namnet som tvillaust var mest brukt på 1500-talet, nemleg Ola, finst på 1600-talet i desse skriftformene: *Ole, Olle, Olluff, Oluff, Oluf, Olluf*. Namnet hadde på den tida i grove trekk tre uttaleformer: Ola med og utan tjukk l og dessutan Olav.

Namnet *Per* kan vera eit anna døme. Her står det m.a. følgjande under stikkordet *Bruk*: «Vanskelig å anslå omfanget av bruken etter 1500-tallet, ofte sammenblandet med den danskpåvirkede skrivemåten Peder.»

I vår tid vil nok dei fleste utan å tenkje seg om sjå på *Peder* og *Per* som to ulike namn, men problemet er at dette slett ikkje var tilfelle for hundre år sidan. Folk flest blunka ikkje ved å presentere seg som *Per*, *Pe* eller *Pæ* for deretter å skrive under med *Peder*. Altså noko vi kan kalle ein munnleg mentalitet. Problemet er at forfattaren freistar å skilja to former som den gongen ikkje var sedde på som to namn. Ein kan seia at dei var to sider av same sak. Dette fenomenet burde vori omtala under stikkordet *Bruk*, og det skulle vori eit

anna stikkord som heiter *Skriftformer* med døme på korleis namnet vart skrivi i eldre tid. Vi ser derfor at heile utsegna blir galen når ein ikkje tek høgd for dette fenomenet.

Forfattaren har naturlegvis henta mestedelen av opplysningane frå andre namnebøker, og i så måte er Norsk personnamnleksikon av Kristoffer Kruken (Det Norske Samlaget 1995) ei grunnbok for ei meir vitenskapleg handsaming av personnamna. Og når ein blar opp der og jamfører med Sivertsen, slår det ein at teksten er mistenkjeleg lik for mange oppslag. Kanskje forfattaren burde ha uttrykt ein meir tydeleg takk til dei som har forska i dette stoffet.

Mitt inntrykk av boka er at ho er grei til oppslagsbok for den meinige mann, men til noko djupare studium eignar ho seg ikkje. Viktige ting som å skilja mellom uttale og skrift er det ikkje gjort greie for. Er du derimot på utkikk etter kor mange som bar dei ulike namna og namneformene i 2002, er boka kanskje noko å kjøpe.

Queen's Samnorsk

Ved en tilfeldighet kom redaksjonen over en elektronisk versjon av ei bok av science fiction-forfatteren Vernor Vinge, *A Fire Upon the Deep*, der språket *samnorsk* spiller ei ikke ubetydelig rolle. I alle fall virker det sånn etter kjøpt søk i teksten, som gir 77 treff på *samnorsk*. Redaksjonen har altså ikke faktisk lest denne boka, og er derfor ikke i stand til å gi noe sammendrag her. Spesielt interesserte lesere kan finne boka på amazon.com, men vi kan i det minste presentere noen ganske artige sitater:

Out of the background murmur, she heard a high-pitched twittering. It wasn't Triskweline, but the words made sense! By the Powers, it was *Samnorsk*: "I do believe it's a Homo Sap! Over here, my lady." She followed the sound to the table with the signet flag.

[...]

The creature was a Greater Skroderider. Its race traded through much of the Middle Beyond, including Sjandra Kei. The Skroderider's high-pitched voice came from its voder. But speaking *Samnorsk*, it sounded homier than anything she'd heard in a long time. Even granting the mental peculiarities of Skroderiders, she felt a surge of affectionate nostalgia, as if she had run into an old classmate in a far city.

[...]

"My name is –" the sound was the rustling of fronds, "but you can easier call me Blueshell. It's nice to see a familiar face, hahaha." Blueshell spoke the laughter as words. Pham Nuwen had sat down with Ravna, but he understood not a word of *Samnorsk* and so the great reunion was lost on him. The Rider switched to Triskweline and introduced his four companions: another Skroderider, and three humanoids who seemed to like the shadows. None of the humanoids spoke *Samnorsk*, but no one was more than one translator hop from Triskweline.

[...]

It was after 02:30 when they left The Wandering Company. The sun would be rising across the bow horizon in less than five hours. The two Skroderiders came outside to see them off. Blueshell had switched back to *Samnorsk* to regale Ravna with a story of his last visit to Sjandra Kei – and remind her to ask about the refugee ship.

[...]

She heard Pham's breath catch in his throat. He said something, sing-song syllables that could not have been Trisk, and certainly not *Samnorsk*. "All my life I lived in a tiny clump of that. And I thought I was a master of space. I never dreamed to stand and see the whole blessed thing at once." His hand tightened on her shoulder, then gentled,

stroking her neck. "And no matter how long we watch, will we see any sign of the Zones?"

[...]

So the Tines – she always thought of them by those claws on their front feet; those she would never forget – had been playing with the Pink Oliphant, and hadn't been stopped by the booby traps. That was better than Jefri ever managed. It was clear they had fallen into the kindermode language programs. She should have thought of that. When the dataset noted sufficiently asinine responses it would adapt its behavior, first for young children, and – if that didn't work – for youngsters who didn't even speak *Samnorsk*. With just a little cooperation from Johanna, they could learn her language. Did she want that?

[...]

"Hello, Johanna. Let's play the naming game!" And that was from the script too, complete with silly enthusiasm. Johanna sat down. Sure, learning *Samnorsk* would give the Tines power over her ... but it was the only way *she* could learn about *them*, the only way she could learn about Jefri. And if they had murdered Jefri, too? Well then, she would learn to hurt them as much as they deserved.

[...]

Two days had passed, then a week. Jefri had investigated everything in the room. It wasn't really a dungeon; it was too big. And besides, prisoners don't get pets. He understood that this world was uncivilized, not part of the Realm, perhaps not even on the Net. If Mom or Dad or Johanna weren't nearby, it was possible that there was no one here to teach the dogs to speak *Samnorsk*! Then it would be up to Jefri Olsndot to teach the dogs and find his family. Now when the white-jacketed dogs came onto the corner balconies, Jefri shouted questions at them. It didn't help very much. Even the one with red stripes didn't respond. But the puppies did! They shouted right along with Jefri, sometimes echoing his words, sometimes making nonsense sounds.

[...]

He and Jefri could talk very easily now, though always in Jefri's language. The human couldn't make many of the sounds of interpack speech; even his pronunciation of Amdi's name was a scarcely recognizable. But Amdi understood *Samnorsk* pretty well; it was fun, their own secret language.

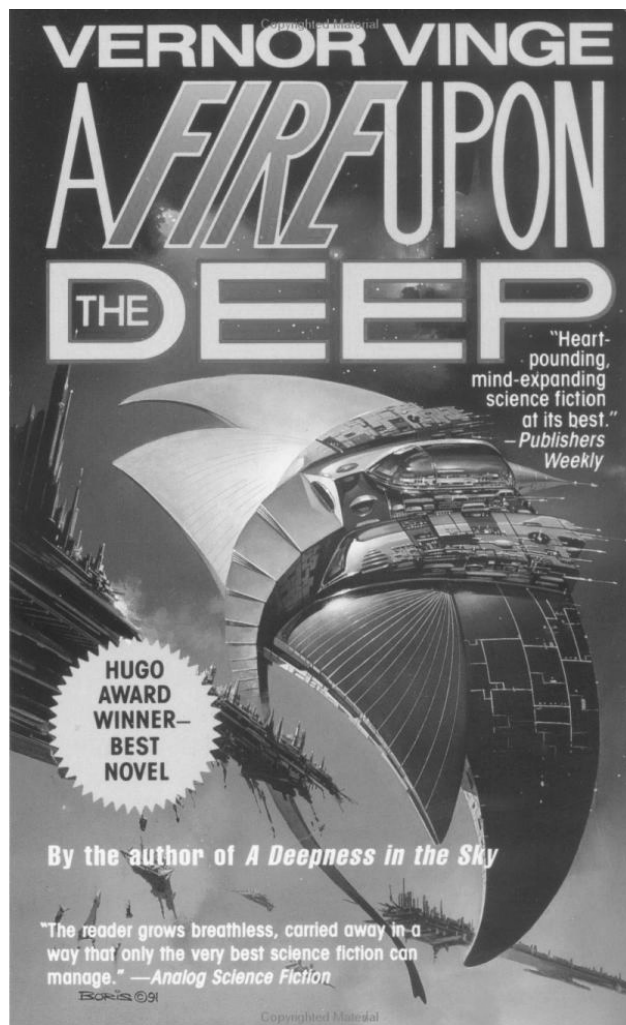
[...]

The Skroderiders were not the only ones with that wish. Further up the beach, Ravna Bergsndot prowled her office. What gruesome irony that even the greatest disasters can

create opportunities for decent people. Her transfer to Marketing had been made permanent with the fall of Arbitration Arts. As the Blight spread and High Beyond markets collapsed, the Org became ever more interested in providing information services about the Straumli Perversion. Her "special" expertise in things human suddenly became extraordinarily valuable – never mind that Straumli Realm itself was only a small part of what was now the Blight. What little the Blight said of itself was often in Samnorsk. Grondr and company continued to be vitally interested in her analysis.

[...]

Several minutes passed. When Blueshell spoke Samnorsk again, his voice was quieter. "One spine repaired. Maybe, maybe, maybe..." He opened a natural view. The OOB was coasting across Groundside's south pole, back into night. Their orbit should take them over the worst of the Docks junk, but the ride was a constant jiggling as the ship avoided other debris. The cries of battle horror from out-system dwindled. The Vrinimi Organization was one vast, twitching corpse ... and very soon its killer would come snuffling.

Public transport in a Samnorsk future

[...]

Johanna rested her chin on her hands and stared into the flames. She was vaguely aware of the pack prancing around the pit, hanging pots over the fire. This one spoke very little Samnorsk; it wasn't in on Woodcarver's dataset project. Many weeks ago, Scarbutt had asked to move in here – what better way to speed the learning process? Johanna shivered at the memory. She knew the scarred one was just a single member, that the pack that killed Dad had itself died. Johanna understood, but every time she saw "Peregrine", she saw her father's murderer sitting fat and happy, thinking to hide itself behind its three smaller fellows. Johanna smiled into the flames, remembering the whack she had landed on Scarbutt when he made the suggestion. She'd lost control, but it had been worth it. No one else suggested that "friends" should share this house with her. Most evenings they left her alone. And some nights ... Dad and Mom seemed so near, maybe just outside, waiting for her to notice. Even though she had seen them die, something inside her refused to let them go.

[...]

She was almost finished when there was a polite scratching at the door. Her servant gobbled something. The visitor replied, then said in rather good Samnorsk (and a voice that was eerily like her own), "Hello there, my name is Scriber. I would like a small talk, okay?"

[...]

Scriber was backed into the wall now. His heads turned wildly this way and that. He was making plenty of noise. Some of it was Samnorsk, but too high-pitched to understand. One of his mouths found the door pole. He pushed open the door, and all six members raced into the twilight, their rain slickers forgotten.

[...]

Scriber Jaqueramaphan didn't tell anyone about his meeting with the Two-Legs. Of course, Vendacious's guard had overheard everything. The fellow might not speak much Samnorsk, but he had surely gotten the drift of the argument. People would hear about it eventually.

[...]

Peregrine shrugged. "About like before. Both Woodcarver and I can read Samnorsk pretty well now. Johanna has taught us – me via Woodcarver, I should say – how to use most of Dataset's powers. There's so much there that will change the world. But for now we have to concentrate on making *gunpowder* and *cannons*. It's that, the actual doing, that's going slow."

[...]

"Has he said anything?" It was another voice, speaking Samnorsk. Scarbutt. His big ugly snout was stuck through the doorway.

[...]

Ravna found it hard to accept that no matter what the four of them did, saving Jefri from the Woodcarvers would be partly a matter of luck. Sigh. In the end, she took the best scheme the Riders could produce, translated it into simple

Samnorsk, and sent it down.

[...]

“Stay back!” he yelled at them, and in his sparse Samnorsk, “Danger! Stay back!” Amdi paused, but the Two-Legs kept coming. Two soldier packs scattered out of his way. They had standing orders: never touch the alien. Another second and the careful work of a year would be destroyed. Another second and Steel might lose the world – all on account of stupidity and bad luck.

[...]

Steel backed away from the melee, toward Jefri. The Two-Legs was still running toward him. Amdi followed, shouting in Samnorsk. A single mindless team member, a single misaimed arrow, and the Two-Legs would die and all would be lost. Never in his life had Steel felt such panic for the safety of another. He raced to the human, surrounding him. The Two-Legs fell to his knees and grabbed Steel by a neck. Only a lifetime of discipline kept Steel from slashing back: the alien wasn't attacking, he was *hugging*.

[...]

Johanna stood with Woodcarver on the largest balcony. When they arrived, Vendacious was already down on the main floor, arranging diagrams. As the packs of the council came to their feet, he looked up and said something to Woodcarver. The Queen replied in Samnorsk: “I know it

will slow things down, but perhaps that's a good thing.” She made a human laughing sound.

[...]

“Woodcarver doesn't like this path,” Pilgrim's voice changed to the tone the Queen used when speaking Samnorsk: “The path is completely exposed.”

Forfatteren Vernor Vinge forteller til Språklig Samling at han har vært i Norge, og lærte litt om språksituasjonen da han var her. Han hadde forstått det sånn at samnorsk sannsynligvis var det språket som ville bli brukt her i framtida, og at det derfor passa bra å la figurer i en science fiction-roman snakke samnorsk.

Det er ting som tyder på at handlinga i boka foregår ganske langt fram i tid. Skal vi tippe rundt år 3000? Det er hyggelig å se at norsk, samnorsk til og med, ikke bare fortsatt er et levende språk så langt fram i tid, men at språket har også ser ut til å ha blitt ganske utbredt og fått høy status langt utafor Norges grenser. Det er litt slapt av humanoidene å ikke ha lært seg samnorsk, men med dronninga som språklig forbilde, skal en ikke se bort fra at de lærer seg det etter hvert, de også. Om valpene til Jefri Olsndot har anlegg for å lære samnorsk, bør det vel være overkommelig for en humanoide også?

Olav Momrak Haugann:

Latinske intetkjønnsord på -um og samnorsk

Fra 1994 og fram til nå har jeg ved flere høver gitt uttrykk for følgende her i bladet: Nynorsken skal leve videre i bokmålet, dette norske bokmålet bør bli enerådende i offentlig sektor. Konkret vil dette blant annet si at jeg som eneformer og grunnleggende mønster vil foreslå:

*ord – ordet, ord – orda
eple – eplet, epler – epla*

Et av de problema som vi har å stri med når det gjelder normering av norsk språk, dreier seg om latinske fremmedord på -um. I Språknytt 2/1995 setter forsker Vibeke Roggen opp en tabell som viser tillatte bøyingsvarianter for slike ord. Ifølge tabellen er det hele sju flertalls-muligheter for disse orda. Dette er

lite rasjonelt – noe også Roggen gir uttrykk for. I stedet for disse sju foreslår jeg fire:

1) *kvantum – kvantumet, kvantum – kvanta*

(slik er også *pensum, forum, faktum, serum, visum*)

2) *punktum – punktumet, punktum – punktuma*

(slik er også *sentrum*, for eksempel *sentrumet* i en by (*senter*, for eksempel *kjøpesenter* vil jeg derimot bøye slik: *senter – senteret, senter – sentra*))

3) Her vil jeg samle i ei gruppe ord som merkelig nok i dag har ulik form i ubestemt form flertall (det heter på den ene side *nøytrer*, på

den andre side *spektre*). Vil ikke følgende være mer rasjonelt: *nøytrum – nøytrumet, nøytrer – nøytra*? Slik også *spektrum*? Jfr. forma *epler* ovenfor.

4) *medium – mediet, medier – media* (slik også *stadium, museum, studium* (sistnevnte bør vel ha valgfritt *studia/studiene*)).

Tillegg om greske (og andre) fremmedord på -on: Disse ser ut til å kunne inngå i gruppe 1):

*adiforon, -et, -, -fora
akkordion, -et, -, -dia*

Innhold 3/2005

- 2 Redaksjonelt: Arbeidet videre
- 3 Innkalling til landsmøte
- 3 Forelska i samnorsk
- 4 Arne Torp: Kan skolen gjøre noe for den skandinaviske nabo-
språkforståelsen?
- 6 Nytt på nett: Portal om språk i Norden
- 6 Nytt på nett: Eldre utgaver av bladet i PDF-format
- 6 Nytt på nett: Diskusjonsforum
- 7 Hans-Christian Holm: 1946: 79 prosent for samnorsk
- 8 Frode Myrheim: Bok om personnamn
- 9 Hans-Christian Holm: Queen's Samnorsk
- 11 Olav Momrak Haugann: Latinske intetkjønnsord på -um og sam-
norsk

STØTT ARBEIDET FOR

ett norsk skriftspråk

Tegn Dem som medlem eller gi ei gave

LANDSLAGET FOR SPRÅKLIG SAMLING